

Fælles Mål

Filmkundskab

**ON-LINE PUBLIKATION
KUN PÅ NETTET**



Indhold

- 4 **Forord**
- 5 **Indledning**
- 7 **Folkeskolens formål**
- 8 **Om Fælles Mål**
- 10 **Læreplan**
- 10 **Signalement af faget**
- 11 **Formål for faget**
- 12 **Slutmål**
 - 12 Efter 8./9./10. klassetrin
- 13 **Læseplan**
 - 13 Produktion af film og tv
 - 13 Oplevelse og analyse af levende billeder
 - 14 Indblik i professionel film- og tv-produktion
- 15 **Undervisningsvejledning**

Forord

Med fornyelsen af folkeskoleloven i 2002 har regeringen først og fremmest ønsket at styrke fagligheden. Eleverne skal – uanset hvor i landet de går i skole – have mulighed for at tilegne sig de samme kundskaber og færdigheder, og enhver må kunne danne sig et overblik over, hvilke mål der arbejdes hen mod. Det er en forudsætning for at sikre kvaliteten i folkeskolen.

De nye faghæfter hedder FÆLLES MÅL. Fælles Mål dækker over de to vigtigste sæt af faglige tekster til skolens fag og emner. For det første de bindende fælles nationale mål i form af fagformål, centrale kundskabs- og færdighedsområder (slutmål) og trinmål samt mål og bindende indholdsbeskrivelser for børnehaveklassen. For det andet de vejledende læseplaner og beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Når de lokale læseplaner og beskrivelser er endeligt godkendt af kommunalbestyrelsen, bliver også de bindende – og dermed fælles – for den enkelte skole.

Fælles Mål har til hensigt at gøre det muligt at følge udviklingen i elevernes kundskabstildignelse – fra de starter i børnehaveklassen, til de forlader folkeskolen. I en rummelig folkeskole skal der være udfordringer for alle børn. Skolens undervisning skal tage udgangspunkt i det enkelte barns stærke og svage sider, så barnet når så langt som muligt i den retning, der angives i de fælles mål. Derfor er det afgørende, at lærerne og børnehaveklasselederne har frihed til – og dermed også ansvar for – at tilrettelægge undervisningen, så den tilgodeser den enkelte elev.

Folkeskolens formålsparagraf angiver den overordnede indholdsramme for skolens arbejde med elevernes alsidige personlige udvikling. Det handler om at lære noget, og det handler om at udvikle sig som menneske.

Det er i den enkelte kommune og på den enkelte folkeskole, at kvaliteten i folkeskolen skabes. Dette kan kun ske i et frugtbart samarbejde mellem lærere, børnehaveklasseledere, pædagoger, skolens øvrige medarbejdere og ledelse. Skolen har en væsentlig plads at udfylde i det enkelte barns liv, og et godt samarbejde med forældrene er en forudsætning for, at skolen kan løse sine opgaver.

Jeg håber, at de nye Fælles Mål hæfter bliver et godt værktøj i dagligdagen på skolerne. Jeg håber, de kan medvirke til at afhjælpe det problem, at nogle børn ikke lærer, hvad de skal, og at andre ikke får tilstrækkelige udfordringer.

BERTEL HAARDER
Undervisningsminister

Indledning

Fælles Mål for undervisningen kan medvirke til at styrke kvaliteten i folkeskolen på en række områder. Trinmål og slutmål kan give lærerne et klart og tydeligt billede af, hvad eleverne skal lære, uden at der tages stilling til hvordan. Trinmål og slutmål er samtidig et dialogværktøj mellem lærer og elev, lærere indbyrdes, mellem skoleleder og lærerteam samt mellem skole og hjem.

De fælles mål skal sikre en fælles folkeskole. Eleverne skal – uanset hvor i landet de går i skole – have mulighed for at tilegne sig de samme kundskaber og færdigheder. Målbeskrivelserne skal endvidere hjælpe lærere, forældre og elever med at være opmærksomme på, om en elev har brug for større udfordringer, støtte eller særlig opmærksomhed. Målene er således i høj grad et værktøj, der fremmer undervisningsdifferentiering.

Fælles Mål er en videreudvikling af Klare Mål. Det arbejde, som skolerne har iværksat med at planlægge undervisning ud fra målbeskrivelser, kan fortsætte. Tidligere kunne kommunerne vælge at gøre Undervisningsministeriets vejledende delmål til deres egne eller fastsætte egne delmål. Det nye er, at alle kommuner og skoler fremover skal følge de samme trinmål. Dertil kommer, at børnehaveklassens mål og indhold er blevet præciseret, således at der nu er fælles regler for, hvad børnene skal lære i børnehaveklassen. Hermed har børnehaveklassens undervisning fået vilkår, som er sammenlignelige med undervisningen på de efterfølgende klassesettrin.

I forbindelse med revisionen af faghæfterne indføres to nye begreber: Læreplan og Undervisningsvejledning (tidligere: Vejledning). Læreplanen indeholder en præambel (et signalement af faget), fagets formål, CKF/slutmål, trinmål, vejledende beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål samt den vejledende læseplan. Undervisningsvejledningen indeholder som hidtil en vejledning i form af en række råd og vink til undervisningen. De to begreber – læreplan og undervisningsvejledning – er valgt for at skabe overensstemmelse i sprogbrug mellem folkeskole og ungdomsuddannelse med henblik på at fremme samarbejdet og kontinuiteten i uddannelsessystemet.

I forbindelse med omdannelsen af delmål til trinmål er der foretaget visse konsekvensrettelser i de vejledende læseplaner. De overskrifter, som de centrale kundskabs- og færdighedsområder er bygget op om, kan fremover genfindes i læseplanerne.

Som noget nyt skal kommunerne udarbejde beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Ifølge folkeskoleloven udsender undervisningsministeren et vejledende materiale til understøttelse af disse beskrivelser. Materialet er indeholdt i læreplanen for det enkelte fag.

Skolernes arbejde med elevernes alsidige personlige udvikling skal også videreføres. Forpligtelsen er nu indskrevet i selve folkeskoleloven.

KIM MØRCH JACOBSEN
Uddannelsesdirektør



Folkeskolens formål

Fra bekendtgørelse af lov om folkeskolen nr. 870 af 21. oktober 2003

§ 1. Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at fremme elevernes tilegnelse af kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, der medvirker til den enkelte elevs alsidige personlige udvikling.

Stk. 2. Folkeskolen må søge at skabe sådanne rammer for oplevelse, virkelyst og fordybelse, at eleverne udvikler erkendelse, fantasi og lyst til at lære, således at de opnår tillid til egne muligheder og baggrund for at tage stilling og handle.

Stk. 3. Folkeskolen skal gøre eleverne fortrolige med dansk kultur og bidrage til deres forståelse for andre kulturer og for menneskets samspil med naturen. Skolen forbereder eleverne til medbestemmelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed, ligeværd og demokrati.

§ 2. Folkeskolen er en kommunal opgave. Kommunalbestyrelsen har ansvaret for, at alle børn i kommunen sikres vederlagsfri undervisning i folkeskolen. Kommunalbestyrelsen fastlægger, jf. § 40, mål og rammer for skolernes virksomhed inden for denne lov.

Stk. 2. Den enkelte skole har inden for de givne rammer ansvaret for undervisningens kvalitet i henhold til folkeskolens formål, jf. § 1, og fastlægger selv undervisningens organisering og tilrettelæggelse.

Stk. 3. Elever og forældre samarbejder med skolen om at leve op til folkeskolens formål.

Om Fælles Mål

Med Lov om ændring af lov om folkeskolen af 30. april 2003 fastsættes fælles nationale mål for undervisningen. Det indebærer, at undervisningsministeren – i lighed med tidligere – fastsætter regler om formålet med undervisningen og om centrale kundskabs- og færdighedsområder, dvs. slutmål, for alle folkeskolens 42 fag og emner.

Endvidere fastsætter undervisningsministeren som noget nyt bindende mål – trinmål – på bestemte klassetrin. Trinmålene fastsættes, hvor det er pædagogisk begrundet ud fra det enkelte fags vejledende timetal, opbygning og progression.

Folkeskolens formål						
Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fagets formål
						CKF slutmål
						Trinmål
						Beskrivelser
						Læseplan
						Undervisningsvejledning

Slutmål og trinmål angiver fælles nationale mål for, hvad undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig af kundskaber og færdigheder i faget eller emnet, henholdsvis ved afslutningen af undervisningen og ved afslutningen af bestemte klassetrin.

Slutmålene – eller de centrale kundskabs- og færdighedsområder – er de langsigtede mål, som skal fungere som pejlemærker for undervisningen i hele forløbet. Trinmålene er de kortsigtede mål, som anvendes i forbindelse med planlægning og evaluering af undervisningen, som dialogredskab og som områder i forbindelse med vurderingen af elevens udbytte af undervisningen.

Ved udformningen af trinmål er der taget udgangspunkt i de vejledende delmål fra Klare Mål. Der er dog sket nogle justeringer som følge af, at minimumstimetallet øges, at der er kommet et minimumstimetal i visse fag, og at der i visse fag sker en ændring i begyndelses- og sluttidspunktet.

Undervisningsministeren udsender vejledende læseplaner, der angiver indholdet i undervisningen. Kommunalbestyrelsen godkender efter indstilling fra skolebestyrelsen skolens læseplaner.

Som et nyt element i det faglige hierarki skal kommunen udarbejde beskrivelser af udviklingen i undervisningen frem mod trin- og slutmål. Beskrivelserne anvendes som et redskab i lærernes planlægning af undervisningen og i samarbejdet om fag og tværfaglige forløb med henblik på at understøtte den enkelte elevs udvikling og behov.

Undervisningsministeren udsender vejledende beskrivelser. Kommunalbestyrelsen godkender beskrivelserne efter indstilling fra skolebestyrelsen.

Med fornyelsen af folkeskoleloven har undervisningsministeren hjemmel til at fastsætte en indholdsbeskrivelse, der angiver mål for børnehaveklassen. Mål og indhold for børnehaveklassen er udformet som et faghæfte og findes ligesom de øvrige fag og emner på hjemmesiden.

Fagenes teksthierarki

1993-loven	Klare Mål	Fælles Mål	
Formål CKF (Prøvebestemm.)	Formål CKF (Slutmål) (Prøvebestemm.)	Formål Slutmål – CKF Trinmål (Prøvebestemm.)	Centrale bestemmelser
Læseplaner	Delmål Læseplaner Elevens alsidige	Beskrivelser Læseplaner Elevens alsidige	Lokale bestemmelser
Vejledning	Vejledning	Undervisnings- vejledning	Vejledende tekster

Undervisningsministeren udsender endvidere et vejledende materiale om beskrivelsen af elevernes alsidige personlige udvikling med udgangspunkt i folkeskolens formålsparagraf. Kommunalbestyrelsen skal sikre, at hensynet til elevernes alsidige personlige udvikling er tilgodeset gennem beskrivelser i læseplanerne eller på anden hensigtsmæssig måde. “Elevernes alsidige personlige udvikling” er udformet som et faghæfte og findes ligesom de øvrige fag og emner på hjemmesiden.

Formål – fag og alsidig personlig udvikling

Mange måder at lære på			Lyst til at lære				At lære sammen med andre		
Folkeskolens formål									
Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag	Fag

I praksis udmøntes undervisningsministerens hjemmel til at udsende bindende og vejledende faglige tekster ved dels at udsende 25 faghæfter – hvoraf dette hæfte er ét af dem – dels ved at oprette en hjemmeside for alle fag og emner:

<http://www.faellesmaal.uvm.dk>

Læreplan for filmkundskab består af:

- **Signalement**
- **Formål**
- **Slutmål**
- **Læseplan**

Signalement af faget

Der undervises i valgfaget filmkundskab på 8. og/eller 9. og/eller 10. klassesettrin.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er:

Produktion af film og tv

Oplevelse og analyse af levende billeder

Indblik i professionel film- og tv-produktion.

De grundlæggende kundskaber og færdigheder i de tre områder udvikles som en helhed både i filmkundskab som valgfag, og når valgfaget indgår i tværgående emner og problemstillinger.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er grundlaget for tilrettelæggelsen, gennemførelsen og evalueringen af undervisningen, således at eleverne får mulighed for at:

- deltage i tilblivelsen af film- og tv-produktioner
- opleve, analysere og vurdere indhold og æstetik i forskellige genrer inden for film og tv
- forstå filmmediets påvirkning af mennesker.

Formål for faget

Formålet med undervisningen i filmkundskab er, at eleverne skal styrke deres indlevelse og udtryksfærdighed i film- og tv-mediet som led i deres personlige udvikling. Ved at udtrykke sig gennem levende billeder skal eleverne opnå indsigt i filmmediernes virkemidler og produktionsforhold samt færdighed i at analysere og vurdere film. Eleverne skal møde danske og udenlandske filmværker som led i udviklingen af deres kulturelle identitet og forståelse af andre kulturer.

Slutmål

Efter 8./9./10. klassetrin

Produktion af film og tv

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til i at

- fortælle en historie med levende billeder ud fra egne ideer og anden inspiration
- kunne anvende formsprog og faglige funktioner, som er knyttet til film og tv
- samarbejde om en enkel film- og tv-produktion fra ide til færdigt produkt
- formidle og præsentere egne film- og tv-produkter.

Oplevelse og analyse af levende billeder

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til i at

- samtale om film ud fra oplevelse og analyse
- gøre rede for væsentlige kendetegn ved fiktive og ikke-fiktive genrer samt blandingsgenrer
- analysere og vurdere egne og andres film- og tv-produktioner.

Indblik i professionel film- og tv-produktion

Undervisningen skal lede frem mod, at eleverne har tilegnet sig kundskaber og færdigheder, der sætter dem i stand til i at

- forstå film og tv's produktionsmæssige vilkår
- vurdere film- og tv-produktioners betydning i samfundet.

Læseplan

Læseplanen i filmkundskab er struktureret ud fra de tre centrale kundskabs- og færdighedsområder. Undervisning i valgfaget filmkundskab tilrettelægges på 8. og/eller 9. og/eller 10. klassetrin. Elevernes oplevelser og erfaringer med film og tv fra andre fag, fx dansk og samfundsfag samt fra fritiden, er en del af grundlaget for undervisningen i valgfaget filmkundskab.

De tre centrale kundskabs- og færdighedsområder indgår på varieret måde og med forskellige vægtning som en helhed i undervisningen. Alle områder vil ikke kunne tilgodeses i lige høj grad i de enkelte forløb eller emner, men undervisningen tilrettelægges således, at eleverne kan tilegne sig kundskaber og færdigheder inden for alle tre områder.

Produktion af film og tv

Gennem udarbejdelse af forskellige filmproduktioner opnår eleverne erfaringer med teknik, håndværk og æstetiske virkemidler inden for filmmediet.

Eleverne skal arbejde med at

- tilrettelægge film- og tv-produktion i samarbejde med andre
- tilrettelægge og gennemføre produktion af forskellige film- og tv-genrer
- benytte dramaturgiske og filmsproglige begreber
- betjene teknisk udstyr til henholdsvis optagelse og redigering
- tilrettelægge og gennemføre præsentation af egne produktioner.

Oplevelse og analyse af levende billeder

Centralt for dette område er, at eleverne møder, oplever og analyserer et varieret udvalg af klassiske og nutidige film og tv-programmer.

Eleverne skal arbejde med at

- se og efterfølgende diskutere og vurdere indhold og udtryk i forskellige film og tv-programmer
- benytte filmdramaturgi i forhold til film og tv-programmer
- håndtere filmsproglige begreber i analyse af film og tv-programmer
- analysere forskellige filmgenrer inden for både fiktion og ikke-fiktion
- sammenholde iagttagelser og analyser for at kunne afdække en films samlede præmis
- vurdere egne og andres optagelser og produktioner.

Læseplan

Indblik i professionel film- og tv-produktion

Indsigten i professionel film- og tv-produktion opnås gennem kontakt med fx produktionsselskaber, filmmedarbejdere, skuespillere, producere, programtilrettelæggere og journalister.

Eleverne skal arbejde med at

- undersøge produktionsvilkår for film og tv-programmer
- undersøge filmens og tv's samfundsmæssige udvikling og betydning
- få kendskab til forskellige funktioner, der indgår i film- og tv-produktion
- undersøge, hvorledes en film udvikles fra ide til færdig produktion.

Undervisningen i valgfaget filmkundskab omfatter især

- elevens egenproduktion af film og tv-programmer
- film, tv-serier og tv-programmer inden for både fakta og fiktion
- filmmanuskripter
- litteratur og undersøgelser om film og tv.

Undervisningsvejledning

Indhold

- 16 Indledning**
- 16 Den gode historie og filmfortællingen**
- 17 Filmoplevelse – socialt og æstetisk**
- 17 Billedbevidsthed og fascinationsformer – før og nu**
- 19 Produktion af film og tv**
 - 19 Tilrettelægge filmproduktion i samarbejde med andre
 - 19 Tilrettelægge og gennemføre produktion af forskellige film- og tv-genrer
 - 20 Forproduktion
 - 21 Produktionsfasen
 - 22 Redigering
 - 22 Efterbehandling
 - 22 Dramaturgiske og filmsproglige begreber
 - 24 Begreber til forståelse af filmæstetik og “-sprog”
 - 24 Kamerabevægelser
 - 25 Billedbeskæring
 - 25 Billedsynsvinkel
 - 25 Komposition
 - 25 Klip
 - 26 Lyd
 - 26 Lys
 - 22 Andre virkemidler
 - 22 Betjene filmteknisk udstyr til hhv. optagelse og redigering
 - 27 Tilrettelægge og gennemføre en præsentation af egne produktioner
- 27 Oplevelse og analyse af levende billeder**
- 29 Analyse af tv-programmer**
- 30 Indblik i professionel film- og tv-produktion**
 - 30 Undersøge produktionsvilkår for film og tv-programmer
 - 31 Tv og public service
 - 31 Undersøge filmens og tv’s historiske og samfundsmæssige udvikling og betydning
 - 31 Få indsigt i de mange forskellige funktioner der indgår i film- og tv-produktion
 - 32 Fra ide til den færdige produktion
- 32 Generelle synspunkter**
 - 32 Planlægning og evaluering
 - 33 Faciliteter og udstyr
 - 33 Filmkundskab og andre fag
 - 34 Filmkundskab og projektopgaven

Undervisningsvejledning

Indledning

Undervisningsvejledningen er en revideret udgave af Vejledning – Filmkundskab fra 1995. Den er nu samlet omkring fagets tre hovedområder: Produktion af film og tv, Oplevelse og analyse af levende billeder og Indblik i professionel film- og tv-produktion, som også danner dispositionen i slutmålene og læseplanen. Overvejelserne og ideerne til indholdet i faget er tænkt som igangsættende for planlægningen, tilrettelæggelsen, prioriteringen og gennemførelsen af undervisningen i valgfaget, men det vil være særdeles oplagt at anvende undervisningsvejledningens indhold, eksempler og praksisrelaterede overvejelser i andre faglige og tværfaglige sammenhænge.

Den gode historie og filmfortællingen

Til alle tider har en god fortæller og en god historie haft tag i sine tilhørere. Gennem århundreder har den mundtlige fortælling været med til at skabe underholdning og at overlevere traditioner.

I takt med teknologiens udvikling blev det muligt at overføre denne fortællekunst til en celluloidstrimmel – og filmmediet var opfundet. Siden da har det været fiktionsfilmens (spillefilmens) mål at fortælle gode og dramatiske historier – først som stumfilm i sort/hvid, senere med lyd, farver og digitale effekter.

Den gode historie, hvad enten den formidles i den mundtlige tradition eller på film eller tv, har flere lighedspunkter. Den fordrer et sprog, som modtageren er fortrolig med og forstår, og en række “kulturelle koder”, som umiddelbart kan forstås og aflæses. Mange film og tv-programmer, som eleverne ser, rummer gode historier og er udformet med de kulturelle koder, der er en del af den kultur, de kender. Filmene og tv-programmerne fascinerer på grund af de aktuelle temaer og det sprog og de symboler, der er fremherskende i ungdomskulturen. Det er derfor nærliggende, at undervisningen tager sit udgangspunkt her, så det bliver muligt for eleverne at beskrive, analysere, fortolke og vurdere film og tv-programmer, som de kender og lader sig fascinere af.

Filmklassikere bør imidlertid også indgå i faget, fordi de rummer tydelige præsentationer af virkemidler og klassiske filmelementer, som fortsat anvendes i moderne filmproduktion. Også det sociale fællesskab, som filmene og tv-programmerne indgår i – og ses i – spiller en rolle for oplevelsen, bearbejdelsen og perspektivering.

Den analytiske og den praktiske tilgang til faget foregår i en vekselvirkning. Der tages udgangspunkt i elevernes fortrolighed med billeders muligheder fra hverdagserfaringer og fra undervisningen i andre fag.

Filmoplevelse – socialt og æstetisk

Der er konstant levende billeder til rådighed for eleverne, og muligheden for at zappe mellem forskellige kanaler og medier giver et flow i strømmen af indtryk og informationer, som det efterfølgende umiddelbart kan være svært at overskue, skille ad, gennemskue og vurdere.

Tv- og filmmediet er mangfoldigt. Kabel-tv, parabol, dvd, video og internet er blot nogle af mulighederne for at opleve levende billeder af alle slags. Store biografteaterer med fascinerende lydeffektmuligheder og en konstant forøgelse af komforten er med til at integrere filmens verden i elevernes.

Man kan tale om, at biografoplevelsen har en bestemt ramme, og det er vigtigt i forbindelse med filmundervisning at se på film som et medie, der også er med til at skabe et samvær, hvor hovedelementerne er fordybelse og en tidsmæssig langstrakt oplevelse. Helt modsat tv's zapperkultur, bl.a. fordi 'det omgivende rum' er et andet.

Det er oplagt at se spillefilm i biografen eller i hvert fald på et stort lærred (storskærm). Men dette er blot indledningen til et forløb. Efterfølgende genses filmen som udgangspunkt for en analyse, bearbejdning og vurdering. I filmkundskab er der en tæt sammenhæng mellem den æstetiske oplevelse og undervisningen.

I valgfaget filmkundskab indgår dvd- og videofilm, hvilket også giver næsten uanede muligheder. Det største og kvalitetsmæssigt bedste udvalg findes hos DFI (Det Danske Filminstitut), DBC (Dansk Bibliotekscentral) og på amtscentrene. Når man lejer, låner og køber film og andre programmer til forevisning for elever i skolen, må man naturligvis sikre sig, at de er frigivet til undervisningsbrug, og at det er lovligt at vise dem i skolesammenhæng. Lærere må løbende orientere sig i lovgivningen på dette felt.

Hvad angår tv-mediet og arbejdet med forskellige tv-genrer, kan der anvendes både hele udsendelser og dele af udsendelser, men den aktuelle kontekst bør altid fremgå. Undervisningen i tv-programmer – såvel fiktion- som faktaprogrammer – kan indeholde sammenligning af produktioner fra forskellige kanaler, undersøgelse af formidlingsformer, undersøgelse af forskellige genrer, genreoverlapninger og -blandinger. Tv's betydning for familiernes dagligdag og elevernes egne tv-vaner kan sammenholdes med kanalernes udbud og prioriteringer.

Billedbevidsthed og fascinationsformer – før og nu

Eleverne ser masser af levende billeder i biografen, på tv, på internettet og på video eller dvd. Det giver anledning til at spørge om, hvilke temaer og emner der fascinerer, og hvorfor eleverne vælger at se bestemte film og tv-programmer frem for andre.

Undervisningsvejledning

Historisk set har vi de sidste hundrede år bevæget os fra en næsten billedløs kultur over en (gen)opdagelse af billederne i massemediernes århundrede til en tid, hvor billedmediet påvirker vores hverdag i stigende grad. Der er ikke længere nogen særlig forskydning mellem begivenheders faktiske tid – og så det tidspunkt, hvor vi sidder med informationen. Det ændrer både på vor opfattelse af det globale samfund og af billeders betydning for os.

Billederne er kilde til information, indlevelse i et tema eller emne og udgangspunkt for en æstetisk oplevelse – kort sagt: Billeder er det naturlige omdrejningspunkt for en række fascinationsformer i hverdagen, og de leverer en væsentlig del af børns og unges kulturelle dannelse. Den opvoksede generation accepterer umiddelbart, at informationsteknologien i fremtidens samfund i høj grad integrerer billedkommunikation. Anvendelsen af multimedier er en selvfølgelig del af hverdagens og fremtidens samfundsmæssige kommunikations- og informationsformer – og dermed grundlaget for mange af de erhvervsmuligheder, fremtiden giver eleverne.

Udviklingen af billedmedierne er ikke forløbet uden sværds slag og advarselslamper. Stort set fra de levende billeders fremkomst med filmen i slutningen af 1800-tallet har det ikke skortet på debat om disse billeders skadelige påvirkninger.

Børn og unge har imidlertid taget billedverdenen til sig, og de er gode til at bruge deres fantasi til at tænke i billeder. Forestillingerne – drømmene og visionerne, det appellerende og det forførende – det er alt sammen fascinationsformer, der er dele af mediernes oplevelsesside, og som eleverne har accepteret som en måde at 'bruge' billedverdenen på i hverdagen. Mediegenrerne, der formidler disse fascinationsformer, er mange, eksempelvis kan nævnes: tv-reklame, reality-tv, magasiner, talkshows, fiktionsfilm, musikvideoer, dramadokumentar og docusoaps.

Andre mediegenrer er mere præget af fakta, men de rummer naturligvis også en række udgangspunkter for fascination, fx nyhedsprogrammer, dokumentarfilm og -programmer og sportsudsendelser.

Alle disse genrer er velegnede som udgangspunkt for undervisningsforløb i filmkundskab.

Det er vigtigt, at eleverne undervejs stiller spørgsmål til de virkemidler, der anvendes i de film og tv-programmer, de lader sig fascinere af. Derfor er det en oplagt del af arbejdet med fascinationsformer, at eleverne skaber deres egne filmprodukter. Og mange af de særlige effekter og virkemidler kan være med til at inspirere og kvalificere dette arbejde.

Produktion af film og tv

Tilrettelægge filmproduktion i samarbejde med andre

At producere film i skolen er en enestående mulighed for at opleve kvaliteten af et vellykket samarbejde. Produktion af professionel film og tv er en proces, der involverer mange forskellige fagligheder.

I valgfaget filmkundskab kan man kigge de professionelle over skuldrene og inddele produktionsarbejdet således, at eleverne fordeler rollerne som instruktør, fotograf, belysningsmester, tonemester, skuespiller, scenograf, scripter, rekvisitør m.m., når de tilrettelægger et produktionsforløb. I praksis vil det ofte være nødvendigt at samle professionelle, således at eleverne har flere roller i produktionen. Et kendskab til filmens mange fagligheder giver begreber til både analyse og produktion, og i samarbejdet vil eleverne hurtigt mærke, at alle har stor betydning for en vellykket produktion.

Når man udvikler historien til en film eller tv-udsendelse, skal man tænke på, at levende billeder er bedst egnet til at skildre *handlinger*. Hvis filmen/udsendelsen skal være spændende, må der nødvendigvis være en indbygget en form for konflikt. Ideer til historier udvikles i fællesskab og kan komme fra noget, man selv har oplevet, en notits eller annonce fra avisen, en vittighed eller fra tekster, man har mødt eller produceret i danskundervisningen.

Filmproduktion foregår bedst i grupper på 5-8 personer. Forarbejdet til produktionen foregår i samarbejde mellem alle gruppens medlemmer, og en eventuel synopsis over det tænkte produkt skal kunne forstås af andre. Inden manuskriptet udarbejdes, må gruppen være enig om genre, tema og arena, dvs. stedet hvor produktionen udspiller sig. Ikke alt kan lade sig gøre, og det er en god ide at arbejde med "stramme" produktioner af hensyn til overskuelighed og enkelhed i udtrykket.

Tilrettelægge og gennemføre produktion af forskellige film- og tv-genrer

Det kan anbefales at udføre små øvelser, inden man kaster sig ud i en længere produktion. Øvelserne tilrettelægges med udgangspunkt i elevernes forskellige forudsætninger. I samarbejde med dansk kan der fx arbejdes med manuskript og storyboard med udgangspunkt i noveller eller andre korte tekster. Stofområder fra samfundsfag kan give anledning til små interview-øvelser, og fra sprogundervisningen kan der også hentes ideer til små produktioner.

Øvelserne kan varieres indenfor følgende faglige områder:

- kameratilvænning: se sig selv på skærmen, lær knapperne at kende
- kamerabevægelser: panorering, tilt, travelling
- billedudsnit: total, halvtotal, nær, ultranær
- perspektiv: frø-, fugle- og normalperspektiv
- klipning: krydsklip, kontinuitetsklip, montage, hurtig eller langsom klipning
- lydside: musik, speak, effektlyd.

Undervisningsvejledning

Det kan lette arbejdet med produktionen, hvis læreren forud har anskaffet eller fremstillet skabeloner til arbejdet med synopsis, storyboard, produktionsplan, manuskript, registrering og klippemanus.

Film- og tv-produktion kan tilrettelægges med udgangspunkt i forskellige genrer. Delproduktioner som fx et anslag til en fiktiv film, en teaser til et program i tv, en trailer, der giver lyst til at se mere, eller en filler er velegnede genrer til elevernes produktioner. Det er også lærerigt at imitere dele af professionelle produktioner med skiftende fokus på fx lyssætning, klipping eller dialog.

Det faglige udbytte af delproduktioner vil ofte være det samme som ved længerevarende filmproduktioner, idet der kræves en overordnet forståelse af, hvordan delproduktionen passer ind i en større sammenhæng, men tidshorizonten vil være langt mere overskuelig. Der kan endvidere arbejdes med korte fiktionsfilm i forskellige genrer, med reklamefilm, dokumentarfilmgenrer, tv-udsendelser med vægt på nyheder, baggrundsstof, debat og interviews eller ungdomsprogrammer med fx anmeldelser af kulturtilbud.

Forproduktion

Ide-udviklingen foregår som en brainstorm, hvor eleverne udnytter deres hverdags erfaringer med levende billeder sammenholdt med de eksempler, de har oplevet i undervisningen. Måske kan det være nyttigt at vide, at de fleste historier er variationer over temaerne kærlighed, død, penge, karriere, krop, familie eller tro.

Når man har ideen, kan der nedskrives en **synopsis** for filmen/udsendelsen. I denne beskrives kort **ide og præmis** (produktionens *hvorfor?*), et kort rids af **indholdet** (produktionens *hvad?*) samt i hvilken **form** man tænker sig indholdet beskrevet (produktionens *hvordan?*).

En synopsis er den første og foreløbige oversigt over produktionen, og den indeholder følgende elementer:

1. Produktionens titel og varighed.
2. Hvad er historiens ide og præmis? Præmissen er filmens påstand fremstillet som en kendsgerning.
3. Hvad er historien/vinklen – beskriv det i højst to-tre linjer.
4. Programmets/filmens hovedpersoner. Angiv personernes data og karakteristika samt deres evt. indbyrdes konflikter.
5. Overvejelser over udtrykssiden: Billedstil, fortælleform, speak, klipperytme, musikvalg.

Det er en temperamentssag, om man vil udarbejde både synopsis, manuskript og et fuldt storyboard, men man kan spare tid og undgå kedelige fejltagelser ved at arbejde grundigt med denne fase i processen. I en professionel produktion antager man, at forarbejdet fylder tre gange så meget som optagelsen. Også redigeringsfasen tager betydeligt længere tid – mindst en times redigering pr. minuts optagelse.

Undervisningsvejledning

Synopsen skal ikke fylde mere end en side. Herefter udvikles manuskriptet, som beskriver scenernes indhold, replikker og dialog. Manuskriptet er opdelt i sekvenser og scener, fx 1. sekvens, scene 2 eller 2. sekvens, scene 2, og der angives, om scenen foregår indendørs eller udendørs. Mens nogle skriver manuskript, kan andre finde egnede locations og udnævne skuespillere og/eller andre medvirkende. I denne proces arbejdes der også med rekvisitter og kostumer.

Efter manuskriptskrivning udarbejdes storyboard med oplysninger om kamerainstillinger og bevægelser, placeringer i rummet samt lys og lydbilleder. Der kan udarbejdes en skudliste, der angiver, i hvilken rækkefølge det er praktisk at optage scenerne. Inden endelig optagelse øver man dele af manuskriptet med de medvirkende for at se, hvordan det virker (reading).

Lav produktioner, der kan gennemføres med de "skuespillere", lokaliteter og rekvisitter, der umiddelbart kan fremskaffes, og læg gerne begrænsninger på antal indstillinger, locations m.m.

Ideer:

- Historien må højst foregå på tre locations.
- Der må højst være tre historie bærende personer. Det vil sige, at de hver især har en central rolle i historien. Der må gerne indgå statister – brug de elever, der er på holdet!
- Når jeres historie ender, er der sket en afgørende ændring for mindst én af de historie bærende personer.
- Den færdige film skal være af max. 2-5 minutters varighed.
- Det færdige manuskript må højst fylde fem sider.

Sørg for at holde produktionen indenfor realistiske rammer. Børn i voksenroller er sjældent en god idé, og der skal en del til, for at et klasselokale kan fremtræde som den amerikanske præsidents kontor.

Produktionsfasen

Under optagelsen er det vigtigt, at alle arbejder med streng disciplin. Selv om der kan reddes noget under redigering, vil der kun kunne opnås et tilfredsstillende resultat med gode optagelser. Hold øje med scripfejl! Det er ærgerligt at måtte tage en optagelse om, fordi personer eller rekvisitter skifter udseende eller stilling.

Før optagelse er alle på plads. Fotografen noterer sig, at intet forstyrrende element er i billedet. Der siges "Klar til optagelse", "Kamera kører" og "Værsgo", hvorefter optagelsen begynder. Af hensyn til registreringen kan der arbejdes med brug af "klaptræ", hvorpå der står nummer på optagelse og scene.

Man starter med at optage hele scenen i total. Alt efter elevernes forudsætninger arbejdes der efterfølgende med varierede optagelser af detaljer fra scener (halvtotale, halvnære og nærbilleder). Der optages også dækbilleder ("tulipanklip") og et establishing shot, et oversigtsbillede til etablering af scenen. Husk at registrere, hvilke scener der ligger på hvilket bånd.

Undervisningsvejledning

Stillbilleder af scener eller situationer fra produktionen kan bruges som dele af reklame- og pressemateriale, men kan også inddrages som overgange, i manipulationer, eller som dele af baggrunden for titler og rulletekster i den færdigredigerede produktion.

Redigering

Efter endt optagelse starter arbejdet med at overføre og redigere billederne. I redigeringen skal billederne klippes sammen til den helhed, som var produktionens mål. Indhold og udtryk skal tilpasses hinanden i en virkningsfuld klipning.

Der findes en mængde regler for “det gode klip”, som alle handler om, hvordan man sætter de forskellige indstillinger sammen, så det ønskede udtryk opnås. De fleste tilstræber en kontinuitet, som gør klipningen usynlig for tilskueren. Til disse kan nævnes klip på motivets bevægelse og blikretning, indklips- og dækbilleder, match cut og lyd før billede (danner bro mellem to klip). Montage- og kontrastklipning er bevidst synlige klip, der anvendes for at få tilskueren til at reflektere.

Den gode lyd er afgørende for kvaliteten af produktionen. Også her gælder det om at gøre sig umage under optagelsen, hvor man må være opmærksom på baggrundsstøj fra andre lydkilder (fx vind eller trafik).

I redigeringen tilføjes evt. underlægningsmusik, speak og effektlyd, som tilpasses billedsiden. Til sidst tilføjes produktionens tekster, fx titel og rulletekster. Også her gælder det om at finde en form, der passer til den samlede produktions idé og hensigt.

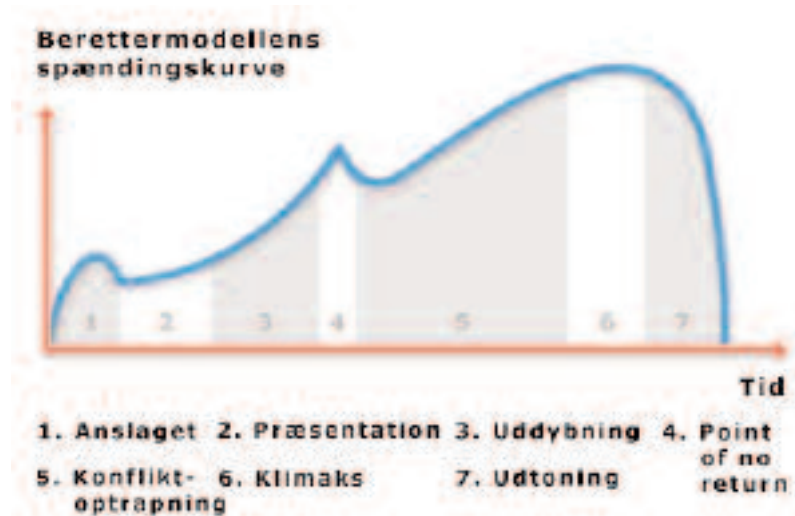
Efterbehandling

Ved enhver produktion bør der være en kvalificeret kritik af både proces og produkt. Hvis der i processen har været problemer, analyserer man årsagerne, så de kan undgås næste gang. Produktet ses efter i sømmene. Lever det op til sin præmis? Er den formidlet hensigtsmæssigt? Hvad fungerer godt? Hvad fungerer knapt så godt? Hvilke alternativer kan anvendes en anden gang?

Dramaturgiske og filmsproglige begreber

Inden for film- og tv-verdenen er der udviklet en særlig terminologi, som eleverne bør lære at anvende. Begreber til beskrivelse af dramaturgien vil eleverne allerede kende fra danskundervisningens brug af dramaturgiske modeller, og i valgfaget filmkundskab vil eleverne kunne bruge modellerne som redskaber i tilrettelæggelsen af konkrete produktioner.

Den klassiske filmdramaturgimodel, der også i redigeret form anvendes ved produktion af nyheds- og underholdningsindslag i tv, kaldes *Berettermodellen* eller *Hollywood-modellen*. Den repeteres/introduceres fx gennem en eksemplarisk dramaturgisk analyse af en eller flere kortfilm eller et nyhedsindslag fra tv.



Modellen er gengivet fra www.dfi.dk med tilladelse af Det Danske Filminstitut.

1. Anslaget

Filmens start, hvor tema, personer og konflikt rides op i en lille fortælling, der danner optakt til filmen og stemmer seerens forventninger. Viser filmsproget.

2. Præsentation

Her præsenteres de vigtigste personer og deres indbyrdes relationer samt miljøet. Endvidere klarlægges forudsætningerne for kommende konflikter.

3. Uddybning

Her får man mere at vide om personerne; deres motiver bliver klarere, de fordeler sig på helte- og skurkeroller, og seeren gives mulighed for identifikation.

4. Point of no return

Dette er filmens vendepunkt. Nu er der ingen vej tilbage for filmens hovedpersoner, som må træffe afgørende beslutninger, eller for seeren, som nødvendigvis må kende udfaldet af hovedpersonens beslutninger.

5. Konfliktoptrappingen

Her bryder konflikterne for alvor ud, kampen bølger frem og tilbage, spændingen stiger, og konfliktens hovedpersoner nærmer sig det endelige opgør.

6. Hovedkonflikten eller klimaks

Det afgørende slag slås, og konflikten løses eller afklares.

7. Udtoning

Dramaet er ovre, og seeren kan dele hovedpersonens følelse af lettelse eller det modsatte. Ofte vises en forbindelse til anslaget.

Berettermodellen synliggør spændingsopbygningen som en intensiverende faktor gennem filmen, og den er et godt redskab både i analysen af professionelle produktioner,

Undervisningsvejledning

og når eleverne selv skal udvikle en dramaturgi, der virker. Modellens inddeling i syv veldefinerede faser giver overblik over processen med udvikling af dramaturgi. Endvidere er det muligt ind imellem at vælge at arbejde med delprodukter, hvis fokus er defineret ud fra en af berettermodellens faser, fx ved øvelser med manuskriptskrivning eller som tema i analyser af flere film.

Kontraktmodellen er velegnet til analyse af produktioner, der har en eventyragtig opbygning, men kan også kaste forståelse over mere realistiske produktioner, især hvis man fortolker "ude-rummet" som mødet med det fremmede eller ikke-kendte. Den sætter fokus på films forskellige miljøer og stemninger. Der vil ofte være forskel på brug af virkemidler i uderummet (special world) og hjemmerummet (ordinary world).



Modellen er gengivet fra www.dfi.dk med tilladelse af Det Danske Filminstitut.

Begreber til forståelse af filmæstetik og "-sprog"

I arbejdet med at bevidstgøre eleverne om de levende billeders æstetik og sprog støder man uvilkarligt på en mængde nye begreber, en films grammatik, som må læres på samme måde som ved tilegnelsen af andre nye fagområder.

Det enkelte *billede* udgør filmens byggesten. *En indstilling* er en række af enkeltbilleder uden stop. *En scene* rummer flere indstillinger og overholder enheden i tid, rum og handling. De enkelte scener sættes sammen til en *sekvens*, som udgør et overordnet handlingsforløb.

Kamerabevægelser

Når kameraet bevæges på forskellige måder, påvirkes vores opfattelse af det, vi ser. Nogle bevægelser foregår som bevægelser foran kameraet, fx et særligt arrangement eller tableau, men oftest udgøres bevægelsen af kameraet. Eleverne lærer de mange betegnelser at kende gennem analyser af produktioner eller øvelser med kameraet, og inden længe vil de kende forskel på begreber som panorering, tilt, zoom, kørsel, håndholdt kamera, steadycam og subjektivt kamera.

Billedbeskæring

Billedudsnit beskrives ofte med den menneskelige krop som målestok for, hvornår noget er nært på og fjernt fra. Billedet gengiver ikke hele verden, men instruktøren har udvalgt et udsnit af verden, som kameraets øje viser. Denne billedbeskæring kan inddeles i supertotal, total, halvtotal, halvnær, nær og supernær/close-up. Eleverne skal have indblik i formålet med og virkningen af billedbeskæring.

Billedsynsvinkel

Billedets synsvinkel udgøres af den vinkel, hvorfra kameraet ser motivet:

- normalperspektiv – motivet opleves, som tilskueren selv ville se det; virker roligt/neutralt
- frøperspektiv – der filmes nedefra, og motivet virker overlegent og dominerende. Perspektivet kan bruges til at vise os verden set “nedefra”. Vinklen skaber også dynamik
- fugleperspektiv – der filmes oppefra med den virkning, at motivet forekommer mindre, end det er. Kan bruges til at vise relationer eller til at skabe overblik.

Hertil kommer hhv. *objektivt kamera*, der har den udenforståendes synsvinkel, og *subjektivt kamera*, som er bundet til en af personerne.

Komposition

I kompositionen af det enkelte billede kan man iagttage forskellige forhold. Hvilke personer er placeret hvor i forhold til hinanden – og hvorfor? Hvilke genstande er placeret hvor – og hvorfor? Arbejdet med billedkomposition kan inddrage elementer, som kendes fra analyse af faste billeder, men her kan endvidere arbejdes med komposition i forhold til blik-, tale- og bevægelsesretning samt fokus.

Klip

Fortællinger med levende billeder er sammensat af indstillinger, scener og sekvenser. De klippes sammen, for at produktionen kan fungere som en helhed. Klippene har flere funktioner, bl.a. at forkorte tiden og skabe forventninger hos tilskueren eller et ønske om at skabe en bestemt rytme.

Ved at iagttage professionelle produktioners klippeteknikker opnår eleverne kendskab til forskellige måder at klippe på, som kan udnyttes i deres egne produktioner. De vil erfare, at et såkaldt “tulipanklip” kan redde en lidt kikset optagelse, eller at lydoverlap hjælper tilskuerens forståelse på vej.

Undervisningsvejledning

Lyd

Den billedoplevelse, vi har, er for en stor del styret af lyden. Det er derfor vigtigt, at eleverne lærer at være omhyggelige, dels med at optage ordentlig lyd, men også med at vælge lyd, der passer til produktionens budskab. Der skelnes mellem reallyd, effektlyd, on- og off-screen lyd, musik, dialog, voice-over og clean-sound. Til illustration kan der eksperimenteres med at "se" filmsekvenser gennem lydsporet uden billede.

Når man bruger musik, skal man være opmærksom på rettighederne. Man kan ikke bare bruge noget fra sin yndlings-cd, hvis det skal lægges ud på skolens hjemmeside. Det samme gælder lydeffekter. Man kan selv fremstille musik og lyde eller investere i et lyd- eller musikbibliotek, hvor afgifterne er betalt.

Lys

Uden lys er der ingen film. Man skelner mellem reallys – naturens og virkelighedens eget lys – og kunstigt lys. Som med lyden betaler det sig at være omhyggelig. Belysning og brug af farver er stemningsgivere på linje med lyden, og bevidst brug af bestemte farver giver en særlig symbolsk virkning.

Andre virkemidler

Til arbejdet med filmens sprog hører også andre virkemidler. *Rekvisitter* spiller ofte en afgørende rolle i fiktionsfilm, fx som den ting alle i filmen ønsker at eje, men også i dokumentarprogrammer kan det være virkningsfuldt at arbejde bevidst med de rigtige rekvisitter. I skolens produktioner kan det ind imellem blive nødvendigt at angive et bestemt miljø, fx et værtshus, gennem anvendelse af symbolske effekter. For at signalere alkoholmisbrug ser vi måske et nærbillede af en furet hånd, som rystende holder om en øl og en cigaret uden filter.

I professionelle produktioner som kortfilm eller spillefilm er intet tilfældigt. Hvis man i filmens begyndelse ser en genstand eller en handling, som ikke umiddelbart kan begribes, kan man være sikker på, at den indgår med forklarende styrke senere i filmen. Dette virkemiddel kaldes *setup – payoff*. Eleverne kan også lære at anvende *surprise – suspense*, et andet virkemiddel til opbygning af spænding. Endelig kan det være morsomt for eleverne at arbejde med intertekstualitet, dvs. direkte eller indirekte citater fra andre værker og genrer.

Betjene filmteknisk udstyr til hhv. optagelse og redigering

Den bedste måde at lære udstyret at kende på er ved at arbejde med det. Derfor vil det være en god ide at starte undervisningen i valgfaget filmkundskab med nogle enkle hands-on øvelser.

Undervisningsvejledning

Ved produktion af levende billeder kan man skelne mellem *grundaktiviteter*, *udviklingsaktiviteter* samt mere *avancerede aktiviteter*. Som eksempel på grundaktiviteter skal eleverne lære at tage bånd og batteri ud og ind af kamera, at betjene optage- og pauseknop, at sætte kameraet på stativ og i det hele tage optræde fornuftigt i håndtering af udstyret. Med kameraet forbundet til en monitor udarbejdes små øvelser til anskueliggørelse af billedudsnit, perspektiv og komposition. Også eksperimenter med lyssætning kan indgå i arbejdet med grundaktiviteter. En *udviklingsaktivitet* kan være optagelse af et interview eller replikskifte mellem to eller flere personer, hvor der anvendes krydsklipning og nærbilleder.

En musikvideo, hvor klipperytme og billedindhold passer til musikken, er en udfordring til de elever, der vil arbejde med mere *avancerede aktiviteter*. Billedsiden redigeres efterfølgende, eventuelt med anvendelse af slow- eller fastmotion effekter. Lyd lægges på til sidst.

Progressionen vil naturligvis afhænge af holdets forudsætninger og sammensætning.

Tilrettelægge og gennemføre en præsentation af egne produktioner

Man kan gøre noget festligt ud af præsentationen ved at arrangere den en aften med deltagelse af forældre eller andre klasser, men det bør også være tydeligt, at det ikke kun handler om en event, og at præsentationen og evalueringen er en væsentlig og naturlig del af det samlede produktionsforløb.

Præsentationen kan udvides med, at der også udarbejdes supplerende materiale, fx en hjemmeside om filmen, plakater, en trailer etc. Der kan også laves et bag-om-filmen-program, hvor man interviewer de medvirkende, viser fraklip, fortæller om manuskriptet og viser særlige detaljer.

Oplevelse og analyse af levende billeder

Film- og tv-produktion kan i princippet analyseres efter samme metoder som skrevne tekster. Man skal blot være opmærksom på, at metoder udviklet til tekstlæsning ikke automatisk medtager de levende billeders formsprog, og der må tilføjes analyse spørgsmål, der peger direkte på udtrykssiden.

Film- og tv-produktioner er komplekse udtryk, og for at få et indblik i hvordan de mange enkeltdele spiller sammen, må man ved flere gennemspilninger og en veltilrettelagt analyse prøve at få fat på de mange enkeltelementer i produktionen.

Første visning har oplevelsen i centrum, men alle er klar over, at oplevelsen senere danner udgangspunkt for analysen. Elevernes umiddelbare oplevelse af produktionen bør

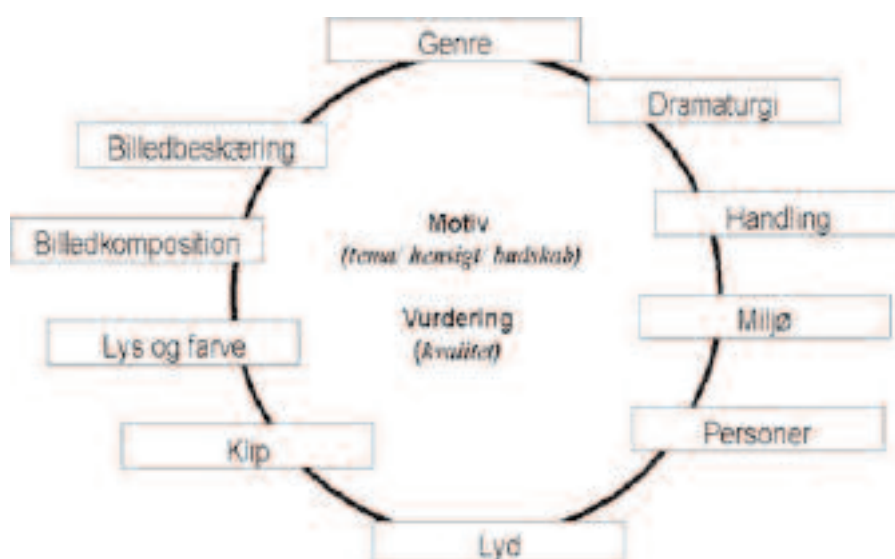
Undervisningsvejledning

være udgangspunkt for en åben samtale om deres indtryk af filmen og dens handling som helhed. Er filmen god eller dårlig? Hvorfor? Hvem er helten? Hvem er skurken? Hvad handler den egentlig om? Hvorfor ender den, som den gør? Det er en god ide at blive i filmforevisningslokalet under samtalen om filmen, så atmosfæren bevares, og det letter arbejdet med efterfølgende at finde frem til konkrete uddrag, der understøtter eller modsiger elevernes antagelser.

Inden man går i gang med en analyse af hele produktionen, kan man vælge at lave en shot-by-shot-analyse af et uddrag af filmen for at få et indtryk af produktionens fortællelemåde, billedbrug, klippehastighed, farvebrug, lyd, m.m. Anslaget vil ofte være et velgnet uddrag, da det rummer tema og budskab i miniature-udgave. En shot-by-shot-analyse er en kortlægning af filmens/scenens/anslagets indstillinger fra start til slut gennem optælling af antal indstillinger, angivelse af deres varighed ledsaget af en enkelt sætning, der beskriver indholdet og/eller filmiske egenskaber. Det giver et overblik over filmen med hensyn til indstillingernes længde, klipning, billeder, kameraføring, dialog og musik.

Man kan ikke altid nå at gennemføre en analyse af hele produktionen. Derfor kan det være en idé at udvælge forskelligt fokus for analysen alt efter, hvad den enkelte produktion selv peger på. Det kan desuden være praktisk at skelne mellem flere lag i produktionen og tilrettelægge sin analyse herefter. Traditionelt vil analysen starte med at bestemme tema ud fra elementer i handlingen, men man kan og bør også lade analysen tage udgangspunkt i produktionens udtrykside.

Nedenstående grafiske fremstilling viser, hvilke elementer der kan indgå i analyse af levende billeder, og modellens cirkelform antyder, at man kan have forskellige vinkler og fokus i sin analyse.



Undervisningsvejledning

Til arbejdet med filmens billedsprog kan man vælge at lade forskellige elevgrupper holde øje med specielle udvalgte områder. I disse aktiviteter vil det være en god idé at anvende kortfilm eller andre tidsmæssigt overskuelige produktioner. Sæt skiftende fokus på filmens mange virkemidler, og opbyg en gradvis større forståelse for filmsproget.

Eleverne kan eksempelvis gøre iagttagelser i forhold til:

1. Billeder – beskæring, komposition, synsvinkel
2. Kameraføring
3. Klipping og klippertype
(kontinuitetsklip, montageklip, jump-cut og tulipanklip, bevægelses- og blikrettingsklip, krydsklip, klippertype, lydoverlap – lyd før billede)
4. Lyd – underlægningsmusik
(synkron lyd, asynkron lyd, reallyd, effektlid, onscreen og offscreen lyd, musik, tale, clean-sound)
5. Ting, rekvisitter, symboler, locations.

Analyse af tv-programmer

En analyse af tv-programmer må altid tage udgangspunkt i en overordnet beskrivelse af, hvilken genre eleverne mener, programmet tilhører. Tv-genrerne kan principielt inddeles i fiktion, fakta og underholdning, men det kan være svært at afgøre, om et bestemt program vægter underholdning eller nyhedsformidling højest. Dramaturgisk arbejdes der ofte med samme principper i fiktions- og fakta-udsendelser. Berettermodellen kan nemt identificeres i endog meget realistiske dokumentarprogrammer. Selv udsendelser med høj seriøsitet prøver at fastholde seerne ved hjælp af en virkningsfuld dramaturgi, og i en tid præget af hård konkurrence om seerne bruges alle kneb. Selv tv-avisen indledes med en række appetitvækkere for at lokke seerne til at blive på kanalen.

Tv-fiktion analyseres efter samme principper som film med undtagelse af tv-serier, hvor personerne kan udvikle sig over tid eller have en statisk karakter. I serier kan også ofte iagttages et bestemt mønster, fx kan der sluttes et særligt spændende sted, eller der kan være en helt fast opbygning i hvert afsnits dramaturgi. Nedenstående punkter kan anvendes til analyse af programmer med fakta- eller underholdningspræget indhold, fx ungdoms-tv.

Hvad er den overordnede genre?

- Er det primært fiktion, underholdning eller fakta?
- Er hensigten at underholde eller oplyse, fremstille fakta, lave et portræt, lægge op til debat eller andet?

Undervisningsvejledning

Hvordan formidles udsendelsens hensigt?

- Hvad handler det om?
- Hvem ser vi? Hvad ser vi?
- Er de medvirkende iscenesatte skuespillere, eller handler det om virkelige personer?
- Er det en studieoptagelse, eller foregår udsendelsen i et virkeligt miljø?
- Er der indlagt elementer fra andre programmer, eller indgår der interview?
- Kan man udlede noget om research eller finde kilder til programmet?
- Hvis det er en studieproduktion, hvordan er studiet da indrettet? (stue/ungdomsværelse/nyhedsredaktion?)
- Hvis der er en studievært, hvordan kan man så karakterisere hendes/hans rolle?
- Er der gæster/deltagere i programmet – deres rolle?
- Er der interaktive muligheder for seeren?

Programmets udtryksside – Hvordan fremstilles indholdet?

- Kamerabevægelser – hvordan og hvorfor?
- Introduktion af studievært – passer det til udsendelsens indhold/hensigt?
- Billedperspektivet – er det halvtotal/total- eller nærbilleder?
- Hvordan indgår studiet/andre omgivelser?
- Lyssætning og brug af farver – sort/hvid?
- Klipping?
- Musik, voice-over eller anden lyd?
- Hvordan er sproget/tiltaleformer? – Med hvilken hensigt anvendes sproget?
- Hvordan kommunikeres med evt. deltagere?

Indblik i professionel film- og tv-produktion

Undersøge produktionsvilkår for film og tv-programmer

Vilkårene for produktion af film i Danmark er fastlagt i det såkaldte Filmforlig. Forligets tekster kan findes på Kulturministeriets hjemmeside www.kum.dk eller på Filminstitutets hjemmeside www.dfi.dk.

Man kan lade eleverne undersøge aftaleteksterne og den betydning, der ligger i dem, og man kan med fordel invitere folk fra filmbranchen og bruge dem som gæstelærere i undervisningen. Der kan eventuelt også være mulighed for at besøge et produktionssted eller en tv-station og herigennem opnå indblik i forhold omkring produktionsprocessen.

Produktionsforholdene for tv er komplekse, og eleverne kan undersøge, hvordan tv-mediet anvender vidt forskellige produktionsmåder til forskellige programtyper. En del programmer indeholder elementer fra alle tre overordnede programtyper *nyheder*, *fakta* og *underholdning*, og i praksis kan det være svært at skelne et nyhedsprogram fra et underholdningsprogram.

Tv og public service

DR, DR 2 og TV 2 er underlagt forpligtelser som public service-kanaler i Danmark og modtager støtte til udvikling af programmer, der lever op til den kontrakt, de har med den danske stat. Eleverne kan foretage en undersøgelse af udvalgte kanalers programudbud og diskutere, hvad forskellen er på en kommercielt finansieret kanal og på en statsstøttet tv-kanal.

Undersøge filmens og tv's historiske og samfundsmæssige udvikling og betydning

De første film blev vist i Paris i 1895. Brødrene Auguste og Louis Lumière holdt en offentlig forevisning af filmene *Arbejderne forlader fabrikken* og *Tøget kører ind på Le Ciota*. Sidstnævnte med den effekt, at publikum stormede ud af biografen af angst for at blive kørt over. I Danmark blev der i 1920'erne vist sensationsprægede nyheder i biografen, inden spillefilmen tonede frem. Det kunne handle om sportspræstationer, nye tekniske opfindelser, de kendte og kongelige eller politiske begivenheder. Kvaliteten var dårlig, og der var ingen lyd på, men nyhedsformidling i levende billeder var der tale om.

Det vil være muligt at skaffe nogle af disse allerførste produktioner og vise dem for eleverne. Disse historiske klip kan være med til at illustrere, hvordan teknikken og udstyret har udviklet sig, og at indholdssiden har været under konstant forandring. Markant er forskellen på, hvad der bevæger sig. I begyndelsen var filmudstyret så tungt og u håndterbart, at det var umuligt at flytte rundt på. Derfor foregik al bevægelse foran kameraet. I dag er billedfremstillingen båret af mange og varierende kamerabevægelser, hurtige klippertyper og indimellem flere billedruder ad gangen (split-screen).

Et indblik i film og tv's historiske udvikling vil også vise, at enkelte film har opnået klassikerstatus, hvad angår genre eller klippeteknikker, og at de inspirerer den moderne film og tv-produktion.

I arbejdet med film og tv's historiske og samfundsmæssige betydning kan man fx i samarbejde med fagene dansk, historie og samfundsfag eller i projektopgaven tage relevante og fælles temaer op.

Få indsigt i de mange forskellige funktioner der indgår i film- og tv-produktion

For at få et indtryk af hvor mange forskellige funktioner der spiller sammen om en produktion, kan eleverne notere alle disse fra produktionens creditliste. En måde at erhverve sig indsigt i funktionernes arbejdsområder på er at lade eleverne selv indtage de professionelle roller under deres eget arbejde med at producere en optagelse. Det vil dog i praksis være svært at beskæftige alle professionelle roller, der ikke er beskæftiget direkte foran eller bag ved kameraet.

Undervisningsvejledning

Fra ide til den færdige produktion

At gennemføre en filmproduktion fra ide til premiere er en lang proces, som dels bygger på den specielle teknik, og dels på den risikable økonomi. Perioden med forproduktion, altså fundraising, manuskriptudarbejdelse og produktionsplanlægning er forskellig fra film til film, men tager sjældent under et år. Selve optagefasen, som er den mest udgiftskrævende, tager typisk 2-3 måneder. Ofte er over 50 personer involveret i denne. Klipping og redigering tager 8-10 måneder eller mere.

Eleverne kan arbejde med at undersøge dansk films produktionsvilkår. Hvad arbejder en producent med? Hvem har det kunstneriske ansvar for en produktion? Hvordan foregår en casting? Hvordan opbygges en kulisse eller en udendørs location? Hvad er produktionslederens arbejdsområde? Hvordan planlægges optagelserne? Hvordan undgår man, at filmen bliver en fiasko? Hvorfor arbejder nogle instruktører med flere slutninger?

Det ideelle udgangspunkt for disse undersøgelser er et besøg på produktionssteder eller anden kontakt med filmmiljøet.

Generelle synspunkter

Planlægning og evaluering

I planlægningen af et forløb i valgfaget indgår overvejelser over undervisningsmål, elevaktiviteter, materialer og udstyr samt evaluering. Der kan planlægges, så man integrerer alle tre hovedområder i et forløb, eller man fokuserer hovedsageligt på et eller to af dem. Her bør man gøre sig overvejelser over, hvorledes de producerende og analytiske aktiviteter kan supplere og understøtte hinanden i en stadig vekselvirkning. Elevaktiviteter, materialer og udstyr må naturligvis tilpasses elevernes og skolens udgangspunkt, men også her må man sigte efter målene og udfordre og udforske mulighederne.

Evalueringen af forløb i filmkundskab skal integreres i planlægningen. Elevernes skal opleve og erfare, at det er udviklende at tage stilling til etaperne i en gennemført proces, og de skal lære at holde både processen og et eventuelt produkt op imod de opstillede mål. Evalueringen kan foregå som en samtale i klassen, på holdet eller i grupper eller ved, at der skriftligt udfyldes et evalueringsskema med spørgsmål udarbejdet i forhold til den gennemførte proces. Den kan dreje sig om delprocesser og -aktiviteter i forløbet, og den kan dreje sig om anvendelsen af det tekniske udstyr, om samarbejdet, om præsentationen og om kvaliteten og formidlingen af det færdige produkt. De erfaringer og konklusioner, som evalueringen udtrykker og synliggør, må integreres i de efterfølgende forløb.

Selve præsentationen af en film- eller tv-produktion – måske den sidste og største i fagets forløb – kan gøres til et særligt arrangement, hvor eleverne har udarbejdet supplerende materiale til præsentation af deres 'værker', og hvor der måske uddeles særlige priser som i den store filmverden. Man kan invitere forældre eller klassekammerater

eller andre årgange til at overvære præsentationen, som måske finder sted i et særligt lokale, så det ikke nødvendigvis ligner hverdagens undervisning.

Faciliteter og udstyr

Unge brug af billeder er fragmentarisk og præget af simultane aktiviteter. Selvfølgelig går de i biografen, men de får størsteparten af deres oplevelser med levende billeder via tv, internet og dvd-afspiller. De er kompetente billedlæsere, men i filmkundskab kvalificeres deres kompetencer gennem undervisning i analyse og produktion.

Man kommer ikke udenom, at biografens mørke og dens bløde sæder er de bedste forudsætninger for en god og intens oplevelse af levende billeder. I skolen kan der indrettes et faglokale til arbejdet med film og tv med mulighed for mørklægning, afspilning af god lyd- og billedkvalitet via storskærmprojektor samt stationære højttalere.

Det er dog ikke meningen, at dette rum skal opfattes som biograf. Det er et undervisningslokale, som giver gode muligheder for at samtale om det umiddelbart set og for at bruge ønskede udsnit af produktionerne i arbejdet med analyse og fortolkning.

Til efterbehandling og redigering bør skolen indrette et studie med et afspilningsmedie tilsluttet en monitor, computere med netadgang og tidssvarende redigeringsprogrammer. Samlinger af relevant litteratur som elevhåndbøger, filmtidsskrifter og undervisningsmateriale til produktion og analyse af levende billeder bør ligeledes være tilgængelig for eleverne. Skolebiblioteket bør råde over en samling af film og tv-programmer, som bruges af eleverne, når professionelle produktioner skal analyseres og vurderes – ikke mindst med henblik på fremstilling af egne produktioner.

Hvad angår optageudstyr, kan man ikke udpege noget konkret, men et godt princip i anskaffelsen af udstyr er, at det skal passe til brugerne. KISS – keep it simple stupid – er et princip, der betoner enkelheden i processen, og det kan anbefales at lade dette være rådende i arbejdet med levende billeder i skolen, både med hensyn til teknik, håndværk og æstetik.

I praksis vil faciliteterne til undervisning i valgfaget filmkundskab som oftest være tilgængelige fra skolens mediatek eller læringscenter. De ressourcepersoner, der er knyttet til skolens læringscenter, bør også kunne vejlede i brug af udstyr og programmer.

En fast og velkendt rutine omkring brug og behandling af udstyr og lokaler til optagelse og redigering er en nødvendighed, for at videoproduktion kan blive en tilgængelig og god aktivitet for alle.

Filmkundskab og andre fag

Slet ikke alle elever vil møde valgfaget filmkundskab, men mange af de aktiviteter og perspektiver, som faget indeholder, er det oplagt at inddrage i andre fag – ikke mindst i dansk- og samfundsfagsundervisningen i de ældste klasser.

Undervisningsvejledning

I Fælles Mål for dansk er arbejdet med andre udtryksformer særligt beskrevet. Arbejdet med at producere og analysere film- og tv-programmer i danskundervisningen kan med fordel inspireres og kvalificeres af eksemplerne og betragtningerne i dette faghæfte.

Film og tv-programmer bliver i flere af skolens fag brugt til at dokumentere og anskueliggøre et fagligt emne, og meget ofte tages der ikke særligt stilling til fremstillingsformen og måden, det faglige stof og budskabet formidles på.

Med inspiration fra dette faghæfte kan det være relevant ikke kun at tage stilling til indholdet i de faktuelle film og tv-programmer, som anvendes i den almindelige undervisning, men også at behandle og vurdere de virkemidler, hvormed det formidles. Også i faktaprogrammer spiller fx synsvinkel, perspektiv og klippehastighed en væsentlig rolle for opfattelsen og oplevelsen af indholdet.

Filmkundskab og projektopgaven

I forlængelse af overvejelserne over hvorledes kundskaber og færdigheder fra filmkundskab indgår naturligt i flere af skolens andre fag, træder projektopgaven og projektarbejde særligt frem. Udvikling af en æstetisk udtryksform, der omfatter levende billeder, er en kompetence, der kan indgå både i forbindelse med tilrettelæggelsen af projektopgavens læreprocesser og i forbindelse med formidling af opgaven.

Mange elever ønsker at benytte både de producerende og de analytiske tilgange til filmmediet, når de arbejder med forskellige projekter. Men ofte kaster de sig lidt hovedkulds ind i processerne uden at have de nødvendige forkundskaber. Derfor bruger de forholdsmæssigt meget tid på fx at producere en ganske kort filmpræsentation, og resultatet kommer ikke til at stå mål med anstrengelserne.

Flere elementer fra filmkundskab kan være med til at kvalificere dette arbejde. Eleverne bør have lært, at også produktioner, der skal præsentere et forløb, et fagligt fokus eller en udvalgt situation, skal forberedes grundigt. At der er værdi og nytte i at have tilrettelagt produktionen på forhånd.

Der kan indlægges kortere faglige kurser i arbejdet med film og tv inden projektopgaven – eller som dele af projektarbejde på de foregående årgange. Der kan fra skolens læringscenter tilknyttes vejledere, der hjælper eleverne gennem processerne. Når eleverne er fortrolige med film- og tv-produktioners tilrettelæggelse og gennemførelse, og når de er sikre i at stille krav til produktionsgangen, kan de arbejde effektivt og målrettet og nå gode resultater til glæde for sig selv og formidlingen.